

2013 december Próza

Odze György: Mit keresel te itt?

Persze, megálltam a helyemet az életben. Mindenki megállja valahogy. A helyek arra valók, hogy azokat az emberek megállják. Szolnokon pedig még egy kis csodálattal is néztek rám, a világmegváltó értelmiségire, aki otthagya a budapesti otthonát, és egy vidéki iskolában vállal munkát. És én is némi csodálattal néztem saját magamra. Aztán értelmetlenül beleszerettem Artóknéba, a megyei szakszervezeti vezető feleségébe, vagy legalábbis azt hittem, hogy beleszerettem, azokban az értelmetlen éveimben éppenséggel bele akartam szeretni valakibe, azt hittem, hogy a szerelem segít átívelni az élet unalmas szakadékain, és azt is hittem, hogy Artókné is belém szeretett, vagy legalábbis úgy tett, mintha belém szeretett volna, nem volt ez persze igazi szerelem, csak egy örült vágyakozás, tőle legalább tanultam valamit, nem is én hódítottam meg Artóknét, nem is volt arra idő, az asszony hódított meg engem, én csak elfogadtam, pedig nem volt igazán szép, és nem is volt igazán vonzó, *Erzsike*, a tanácsi hivatalnokok csak így ismerték, és szerettek volna a közelébe *férkőzni*, negyvenéves volt, a *valamikor csinos lehetett* és a *vidéki pártfeleség* között, kék vagy bordó kosztümöt viselt, aminek a zakója csak úgy feszült a hatalmas mellein, a szoknya meg a kövér combján, a megyei tanács november hetedik ünnepségén ismerkedtünk meg, néha összeakadt a tekintetünk, amit én úgy értelmeztem, hogy lehet közöttünk valami, *bármí*, másfelől azért mégiscsak ő volt Artókné, a megyei szakszervezeti vezető felesége, és megyei szakszervezeti vezetőnek lenni nagyon nagy hatalom volt, és megyei szakszervezeti vezető feleségének lenni, az még sokkal nagyobb hatalom, mert a feleségek sok mindent megengedhetnek maguknak, sőt, talán mindent megengedhetnek maguknak, előadás után beszélgettünk egy keveset, *érdekel, hogy maga mit keres itt*, mondtam, hogy csupán menekülni akartam a pesti családomtól, meg akartam mutatni, hogy mire vagyok képes egy vidéki városban, de Artóknét egyáltalán nem érdekelt, hogy én mit keresek ott, Szolnokon, Artóknét csakis a nemiség érdekelt, aminek a szikrája már ott volt az első tekintet-összeakadásban, ha nincs ott a nemiség az első tekintet-összeakadásban, akkor abból a kapcsolatból soha nem lesz semmi, elmentünk a Ciklámenbe, Szolnok legjobbnak tartott eszpresszójába, de hát a legjobbnak tartott eszpresszó is füstös volt, áporodott, a vécét pedig nem tisztították, kávéit ittunk, ami langyos volt és íztelen, beszélgettünk a tanári pályáról meg arról, hogy hogyan kerültem oda, de akkor már benne volt a levegőben, hogy Artóknét nem a tanári pálya érdekli, és engem sem az érdekel, hogy Artóknét érdekli-e a tanári pálya, rágyújtottunk, hallgattunk egy ideig, erről szokták azt írni, hogy *beszédes hallgatás*, éreztem, hogy tetszik nekem Artókné, meg tetszik ez a helyzet, hogy még bármi lehet, és hogy ha nem lesz semmi, akkor sem baj, mert annyira nem fontos ez az egész, és lehet, hogy Artókné akkor ezt érezte meg, ezt a gyanakvó bizonytalanságot, a hanyagolást, ami már ott volt közöttük, ami minden nőt elkeserít, hátradőlt, és azt mondta, *a férjem a Szovjetunióban van, nyugodtan feljöhet este*. Igen, Artókné más volt, az alakja, a szaga, a viselkedése, az öltözködése, más volt, mint a lányok a pesti gimnáziumban, engem is megcsapott az *odor di femina*, minden csak megézés kérdése. Meg kell érezni a dolgokat. Hogy lehet-e, vagy sem. Ezen múlik minden. Az első találkozáskor lehet a legjobban lefeküdni, mondta az asszony, amikor már az öltözőasztalánál ült, a tükör előtt, a nyakláncát kapcsolta ki,

a melltartója némi súlyfelesleget takart, a combjai is vaskosak voltak, de nem szégyellte magát, ez a nyers kitárulkozás tetszett is, meg zavarta is, az ágyon feküdtem és cigarettáztam, ezt láttam a filmekben, nemcsak az amerikai, de a szovjet filmekben is, még Alekszej Batalov is cigarettázott, amikor éppenséggel nem tudott mit kezdeni a kezeivel, akkor viszont eszembe jutott Ungár Ági, a tornászlány és műugró, akinek tilos volt udvarolni, akinél nem lehetett könnyű kalandokban reménykedni, mert annyira vigyáztak rá, a szülei féltették, egyikük mindig elkísérte a Kapás utcai Budai Táncklubba, apuka a portán ült, és mást sem csinált, csak a fiúkat figyelte, én természetesen a kezét sem érinthettem meg, aztán egyszer, amikor Ági még csak tizenhat éves volt, a tangó és a szving között, egy üres teremben vadul csókolózni kezdtünk, Ági gyönyörű lány volt, finom, vékony, mint valami porcelánbaba, addig szinte nem is beszéltünk egymással, mert Áginak első volt a sportpályafutás, de hát ott, a tangó és a szving között mindez már nem számított, *ne bámulj, inkább menj ki, és mosd meg a fütyidet*, szólt rám egyszer csak Artókné, de nem volt ebben semmi bántás vagy megalázás, kimentem a fürdőszobába, igazi vidéki fürdőszoba volt, az ajtó fogasán ott lógtak a csíkos törülközők, megmostam a fütyimet, de nem volt kedvem megtörölni ezekbe a piszkos törülközőkbe, mire visszamentem, már sötét volt a hálószobában, Artókné az ágyban feküdt, beillatosította magát, még az erős hónaljszőrzetét is, akkor azt gondoltam, ilyesmi szagok lehetnek egy bordélyházban, és ilyesmi látványok is, Artókné szenvedélyesen adta át magát az ölelésnek, aztán elővett a szekrényből egy üveg likórt, és minden olyan közönséges volt, hogy szinte szégyelltem magam, amiért egyáltalán ott jártam, és fogtam is a ruháimat, és elmentem, éjfélkor amúgy is távoznom kellett volna, mert a ház lakói közül sokan hajnalban indultak munkába, eltelt néhány nap, én arra számítottam, hogy talán felhív, mond valamit, hogy milyen fantasztikus volt ez a szerelmi kaland, de nem hívott, erre aztán egyszer fogtam magam, és elmentem hozzá, meleg nap volt, és vidéken a meleg napok mindig sokkal melegebbek, mint Budapesten, az utcák porosak, a magyar vidék amúgy is mindig poros, az emberek délelőttönként a presszók teraszán söröznek. Várom kellett Artóknéra, egy szűk folyosón, a hivatalok folyosói mindig szűkebbek, mint amilyenekre szükség lenne, végre kinyílt egy üvegajtó, egy titkárnő kiszólt, hogy most mehetek, beléptem Artókné irodájába, az asszony ott terebélyesedett egy iratokkal zsúfolt asztalnál, hiába, gondoltam, a szocialista kultúra nem könnyű dolog, meg kell szenvedni az ismeretéért, az asszony úgy nézett rám, hogy abban benne volt, hogy befejeztük. Nyilván a férje is hazajött a Szovjetunióból, nincs mit tenni. Meg is mondta, miközben golyóstollat forgatott az ujjai között.

– Egy dolognak mindig úgy kell véget érnie, ahogy kezdődött. Tanuld meg. A mi esetünk váratlanul kezdődött, és váratlanul is kell véget érnie.

Ezt tanultam Artóknétól.

Mit keresel te vidéken? Ezt kérdezte Panni is, amikor először találkoztunk egyetemi évfolyamtársam, Veiszer Rudi lakásán szombat este, mert neki akkor már saját lakása volt, Budán, egy csendes utcában, nagy terasszal, ami a Margit hídra nézett, igen, szép lakás, néztem körül irigykedve, apámtól kaptam, mondta könnyedén Veiszer Rudi, mintha legalábbis az volna a természetes, hogy az ember lakást kap az apjától, egy lakás, ez volt a legnagyobb dolog, amiben az ember akkoriban reménykedhetett, hogy ne kelljen a szülőkkel együtt élni, ne kelljen alkalmazkodni, ez volt a szabadulásvágy jelképe, Veiszer Rudi tehát szerencsés volt, zenés-táncos esti összejövetelt rendezett, én akkoriban még csak kezdő tanár voltam Szolnokon, egysíkú életemet csak a rövid és felszínes kapcsolatok színezték, kicsit vidékinek is éreztem magam ott, nem voltam persze vidéki, de hát, ha az ember délután érkezik meg Budapestre a szolnoki személyvonattal, akkor vidékinek érzi magát, a vasúti kocsi tükör nélküli végében igazgattam meg a hajamat, közben meg attól féltem, hogy vasútivécé-szagom lesz, filozófus szeretnék lenni, ezt feleltem, és Panninak tetszett ez a válasz, *ami rövidnek és*

felszínesnek indul, annak úgy is kell véget érnie, ebben az esetben azonban nem működött Artókné elmélete, ez a rövidnek és felszínesnek induló kapcsolat szerelem lett, méghozzá első látásra, de hát másképpen, mint első látásra, nincs is szerelem, hazakísértem Pannit, szép lány volt, karcsú, magas, elegáns, látszott rajta, hogy tudatában is van saját szépségének, a kapuban csókolóztunk, és öt perccel később már szeretkeztünk Panni szobájának keskeny ágyán, *csak halkán*, súgta a fülembe, mert nem akarta, hogy a szülei megtudják, hogy ott voltam, másnap moziba mentünk, és szorongattuk egymás kezét, de ha az ember már szeretkezett egy lánnyal, akkor semmi értelme a mozinak meg a kézsorongatásnak, este megint hazakísértem, de akkor nem tudtunk szeretkezni, mert a szüleinél vendégek voltak, minden hét végén találkoztunk, többnyire én jártam fel vonattal Pestre, Panninak akkor még Selbach Pali is udvarolt, egy ideig még maga sem tudta, hogy melyikünk a helyes választás, de én határozott, szenvedélyes és meggyőző voltam, és Panni egy vasárnap délután a Különlegességi cukrászda márványasztalánál szakított Palival, két hónappal később úgy döntöttünk, hogy összeházasodunk, már nem beszéltünk Selbach Paliról, aki bizonyára a jó választás lett volna, hiszen szerették Panni szülei, közepes zenekari zenész volt, megbízható és szélsőségektől mentes, de hát a szerelemben meg éppen az a jó, hogy örületbe hajszolja az embert, ahogyan akkor mi is örületbe hajsoltuk egymást Pannival.

Lehet, hogy nem rokonszenveznek majd veled, mondta egyszer csak Panni, de nem is vészjóslóan, inkább belenyugvással, amikor a szülők közölték, hogy végre szeretnének megismerkedni velem, *megismerés*, már megint ez a nevetséges szó, de hát nem is igazi megismerésre törekszik az ember, hanem önmaga megnyugtatóására, legyél visszafogott, szerény és kedves, ezt tanácsolta Panni, remélem, ez nem nagy kérés, egyáltalán nem, feleltem, csak közben szerettem volna önmagam is lenni, magabiztos, esetenként beképzelt és nagyhangú, a szerénység nem más, mint önmagunk ostobaságának a beismerése, ezt gondoltam akkor, de hát az ember ilyenkor mindig úgy érzi, hogy azt a kis szívességet, hogy megjátssza magát, megteheti a jövőző családjáért, bezzeg nálunk, a mi szétesett családjunkban fel sem merült, hogy rokonszenveznek-e Pannival vagy sem. *Vegyél nyakkendőt, mert anya azt szereti. Olyan nagy kérés ez?*

Nem, egyáltalán nem nagy kérés.

Nem, soha nem rokonszenveztek velem.

Lili néni, Panni édesanyja meg is mondta nekem, hogy nem bíznak bennem, azt mondta, hogy nem akarnak ugyan beleszólni Panni életébe, de aztán mégiscsak beleszóltak, mint minden szülő, aki azt mondja, hogy nem akar beleszólni a gyerekei életébe, az aztán bele is akar szólni, és bele is szól, a sietség felesleges, mondta, az élet tele van nehézséggel és megpróbáltatásokkal, és az ilyen helyzetekben dől el, hogy két ember összeillik vagy sem, Lili néni, az édesanyja is csak széttárta a kezét. Vékony, törékeny asszony volt Lili néni, valójában ő irányította a családot. Hogyan lehet egy családot irányítani? Mindig tudni kell, ki mond igazat, és ki hazudik.

– Lehet, hogy hibát követsz el – mondta Lili néni akkor Panninak. – Hiszen ez a fiú egy senki, alig van pénze. Mi lesz veletek?

– Amikor apához mentél feleségül, apa is egy senki volt, alig volt pénze és senki sem tudta, mi lesz veletek – felelte akkor Panni. Lili néni akkor nem válaszolt, csak keserűen elhúzta a száját, mint mindig, amikor rólam esett szó.

A következő vasárnap délben aztán együtt ebédeltünk a Révész család házában teraszán, én nem szerettem ebédelni, sem egyedül, sem másokkal, különösen vasárnap, sőt a vasárnapokat

sem szerettem, és senkit sem ismertem, aki szerette volna a vasárnapokat, de hát ilyenkor az emberen úrrá lesz a megfelelési kényszer, még nem érti, hogy a szerelemből nőülés következik, a nőülés pedig azt jelenti, hogy a feleségünk összes családtagjával meg kell ismerkednünk, és meg is kell szerezni a rokonszenvüket, pedig ez nem fog sikerülni. És mégis. Akkor csakugyan elegánsak voltunk, ahogyan kell, nyakkendő és öltönyt viseltünk, Révész apuka úgy viselkedett, mint valami professzor, hosszú előadást tartott az agyműtétekről, aztán maga választotta ki a bort az étkezéshez, úgy tett, mint aki mindenhez ért, és mindenhez érteni is akar, ez a férfiak leggyakoribb betegsége, gondoltam akkor, a törekvés a magabiztosságra, hogy ne legyünk sebezhetőek, ne érjenek bennünket kicsinyes csalásokon, legyünk nagyképűek, hogy a nők higgyenek nekünk, de Révész apuka jól játszotta ezt a szerepet, jobban, mint apa, legalábbis azt gondoltam, hogy jól játssza, szerelmes voltam Panniba, aki az első olyan lány volt, akibe igazán szerelmes lehettem, és akibe akartam is szerelmes lenni, mert ilyen is van, a szerelem furcsa érzés, meg kell tanulni, hogy hogyan kezd uralkodni a testen és a lelken, el is akartam venni feleségül, *nem érdekel*, feleltem, egyáltalán nem érdekel, hogy befogadnak-e, *de ez nekem fontos*, nézett rám akkor Panni, még az autóban ültünk, persze, Panniéban, mert neki akkor már volt saját autója, nem nagy, de azért saját autó, abban ültünk a házuk előtt, *én nem akarok mindenkinek megfelelni*, feleltem, de ez nem volt igaz, nagyon is meg akartam felelni mindenkinek, meg akartam felelni a szüleimnek, Vilhelmnek, Váradinak, talán még Selbach Palinak is, és Pannit is úgy nevelték, hogy mindenkinek meg kell felelni, *megfelelési kényszer nélkül nincs élet*, csak hogy ha az ember mindenkinek meg akar felelni, a végén éppen önmagának nem lesz képes megfelelni, és felőrli magát a folyamatos megfelelésben, mert semmi sem olyan fárasztó és kimerítő, mint a megfelelés, *persze*, a szülők jobban kedvelik a puhány, könnyen kézben tartható alakokat, akik szívesen és önként felelnek meg, sőt meg is akarnak felelni, azért volt bennem egy kis lelki furdalás, aminek a világon semmi értelme, amiért nem próbáltam meg jobban a szülők szívébe lopni magamat, hiszen Panni a legtisztességesebb lány, akit valaha életemben ismertem, és akinek soha nem szabad hazudnom, és a hazugságok, az áltatások mindig így kezdődnek, a családban, a *szeretnék-megfelelni-apukádnak* mondatokkal, ezek kötelező és elvárt hazugságok, az emberek ezeket a mindennapi udvariasság elemeinek tartják.

Ismertem Pannit? És másrésről: számít ez?

Már megint a filozófia. Mit ismerünk? Mit tudunk az életről? Filozófus akartam lenni, legalábbis ezt mondtam, nekem kellett volna választ adni a kérdésekre. Panni jót akart. Ezt tudtam. De hogyan kell jót akarni? Más családban nőtt fel, másképp akar jót nekem, és másképpen akar jót magának. Igen, más környezetben, biztonságban és kényelemben, és könnyű úgy becsületesnek és céltudatosnak lenni, ha az ember biztonságban és kényelemben él. Az én szüleim mindig tisztességesek voltak, mondta Panni, ő legalábbis így gondolta, neki ez adott biztonságot az életében, az édesapja, Révész Zsigmond híres agysebész, ráadásul egyike a legjobbaknak Magyarországon, talán bele is látott más emberek gondolataiba, miközben operálta őket, de hát mit tudhat róla Panni, honnan tudja, hogy *csakugyan tisztességese volt*, vagy csak annak látszott, Lili néni zenetanárnő és hétvégi festő, inkább közepes festő, mint tehetséges, de örömmel festett, és meg is engedhette magának a festést, voltak gazdag barátai, akik kiállításokat rendeztek neki magángalériákban, pezsgővel koccintottak a megnyitón, azt állították, hogy Lili néni tehetséges, Lili néni pedig elhitte, mert mindenki szereti magáról elhinni, hogy tehetséges. Évente nyaralások Nizzában és Toscanában, akkor, amikor még nagyon kevesen jutottak el Nizzába és Toscanába, agysebész-konferenciák Amerikában és Japánban, de mindezen túl számukra Panni volt a legfontosabb a világon, nem volt testvére, ő volt a család középpontjában, és ezt nemcsak mondták, mint nálunk, a mi családban, hanem úgy is tettek, ahogyan mondták, Lili néni sem érzett csalódást és elnyomást a munkahelyén, mint anya, ő, Panni komolyan bízhatott a szüleiben, mindig elmesélte nekik, hogy

mi történt az életében, és a szülők is elmesélték, hogy mi történik az övében.

Kértél, hogy hazudjak.

És én csakugyan igyekeztem, hogy a szülők szívébe lopjam magam, Révész apuka azonban egyáltalán nem igyekezett, hogy segítse ezt a szívbelopakodást. Meg is mondta Lili néninek és Panninak is, hogy nem kedvel engem, hiszen első ránézésre is komolytalan és felszínes ember vagyok, aki nem ért semmihez, és kalandnak tekinti az életet, Panninak pedig olyan férfi kell, aki megbízható, sokoldalú, a műveltsége nem kényszeredett, hiszen neki első a család, a család alapja pedig a megbízható férfi, akire mindig lehet számítani.

– És hogy jutott eszébe, hogy Szolnokon dolgozzon? – kérdezte Révész apuka lenézéssel vegyes gyűlölködéssel.

Nem is tudtam válaszolni, úgy gondoltam, olyan lehetett az arcom, amikor gyerekkoromban, fogmosás után megkérdeztem magamtól, hogy ki vagyok, és akkor arra sem tudtam válaszolni.

– Nem számít. Majd szerzek valami tisztességes állást Budapesten – adta meg a választ a saját kérdésére, Lili nénire és Pannira pillantott, életének két beleegyező asszonyára.

És így is történt.

Akkor otthagytam Szolnokot, a befolyásos Révész apuka szerzett állást egy pesti gimnáziumban, következtek a lakáscserék, egyszobás, kétszobás, erkélyes, Budán, Pesten, ezen is sokat veszekedtünk, Panni szeretett volna a szüleivel maradni, legalább egy ideig, én meg semmiképpen, Panni szerint önző voltam, amiért ebben makacskodtam, nekem akkor eszembe jutott nagymama lakása, amit megkaphattam volna, de nem kaptam meg, hazamentem anyához, és szemrehányásokat tettem neki ezért, anyám erre elsírta magát, én pedig úgy éreztem, hogy feleslegesen megbántottam, és bocsánatot kértem, az egész házasságom ilyen lesz, gondoltam akkor, tele bizonytalankodással, igen, sokat veszekedtünk, utólag már abban sem voltunk biztosak, hogy hogyan kezdődtek a veszekedések, legtöbbször a pénzről vitatkoztunk, nem mondta ki egyikünk se, de tudtuk, hogy Panni mindig többet keresett, az ő családja *elismert* volt, az én családom pedig szétesett, persze, ez felvilágosult értelmiségieknél, amiknek mi tartottuk magunkat, nem lehet ok a veszekedésre, de mégiscsak ok volt, *nálunk ez így szokás*, mondta néha Panni, és én erre soha nem tudtam válaszolni, mert náluk csakugyan mindenre megvolt a szokás, nálunk pedig soha nem volt szokás semmire, méltatlannak és igazságtalannak éreztem, ha így beszélt velem, néha reménytelennek láttam a helyzetet, és ezért ittam is, és még keményebben fogalmaztam, legjobban persze az zavart, hogy Panninak igaza van, cserébe mindig azt hajtogattam, hogy a férfiak úgy érzik, hogy nem értik meg őket, és cserébe ők sem értik meg a nőket, akik pedig úgy érzik, méltatlan dolog, hogy a férfiak nem értik meg őket, voltak barátai és kollégái, férfiak, akikkel csak ő találkozott, nem, legyintett, nincs közöttünk semmi, csak beszélgetünk, hát igen, a *hűség*, megint egy olyan fogalom, amit mindenki másképpen magyaráz, persze, nekem is voltak szeretőim Szolnokon, rövid, kis ügyek, lányok és nők, jelentéktelenek, de akiket nem akartam elszalasztani, meg volt más is, egy félig komoly ügy, már Pannival éltem, amikor egyszer véletlenül, a Moszkva téren találkoztam Ungár Ágival is, szebb volt, mint valaha, megbeszéltük azt a titkos csókolózást a Budai Táncklubban, még nevtünk is egyet, *mi lenne, ha*, mindketten erre gondoltunk, és akkor ez már nem volt nevetséges, felmentünk hozzá, a lakására, nem volt ez megcsalás, csak nyers nemiség, befejezése annak, amit a tangó és a szving között elkezdtünk, ebben kellett volna segítenie a filozófiának, hogy pontosan mi is ez, csak egy óra önfeledt szeretkezés, egy régi adósság kifizetése, semmi több, és többet már nem is találkoztunk, pedig nem volt bennem lelki furdalás vagy ilyesmi, nem, nem éreztem bűnbánatot sem, mert nem tudtam, mi az

a bűnbánat, akkor már Révész apuka és Lili néni is hinni kezdett abban, hogy komoly ember vagyok, miközben azt is tudtam, hogy erről szó sincs, nem hittem abban, hogy a komolytalan emberből egyszer csak komoly emberré válhatok, gyakran jutott eszembe Ungár Ági, meg az a kérdés, amire azóta sem válaszoltam, hogy *ki is vagyok*, de a válasz valójában senkit sem érdekelt. És nem is érdekes. *Fontos vagyok még neki?* Nem kérdezem meg. Egy házasságtól nem szabad azt várni, hogy tökéletes legyen. Gyakran gondolkodtam ilyesmin, amikor nem tudtam aludni, ittam valami erőset, elszívtam egy cigarettát, azután már hajnalodott.

Jó lesz ez?, ezt kérdeztem magamtól gyakran, *jó lesz*, feleltem magamnak, egyrészt, mert mint minden felszínes embert, engem is vonzottak a komoly döntések, és a házasság komoly döntésnek látszott, egyike a kevés döntésnek az életben, amit az ember maga hozhat, független a képességeitől, a tehetségétől, szintiszta remény és képzelgés, másrészt nagyon értettem a módját annak, hogy meggyőzzem magam valamiről, amit már amúgy is meg akartam csinálni. Nem, nem fognak el a kétségek, előjöttek ugyan gátlások és emlékek, el is meséltem Panninak, amikor már szeretők voltunk, és én szerettem a fiatalkoromról mesélni, ő pedig nem szeretett, még Selbach Paliról sem, aki időnként felhívta, megkérdezte, elmenne-e vele színházba vagy hangversenyre, de Panni visszautasította.

Milyen egy házasság? Milyen lehet egy házasság? Vagy milyen lehetett volna? Jó, rossz, közepes, elviselhető? Milyennek kell lennie egy házasságnak? Néha jó, néha közepes, néha elviselhető. Máskor elviselhetetlen. Mit tegyen egy férj? Mit kell tennie egy férjnek? Őszintének kell lennie, mindenben? Vagy csak bizonyos dolgokban? Úgy kell hazudnia, hogy közben őszinte legyen? A feleségétől mit vár? Hogy mindenben őszinte legyen? Elnézze a hibáimat? Milyen hibáimat? Vannak hibák? Vannak bűnök? Hogyan lehet elkerülni őket? Egy megkerült bűn száz másik bűnnek nyit utat. Elkerült bajokból tevődik össze a boldogság. De hát boldogság amúgy is csak a képzeletünkben létezik. *Hogy éltek? Köszönjük, minden rendben.* Jobban szerettem az egyenes kérdéseket. Bízol a feleségedben? Igen, bízom benne. És ő bízik bennem? Nem, a feleségem nem bízik bennem, mert attól tart, hogy megcsalom, hogy elveszítem iránta az érdeklődésemet, hogy egyszerűen elegendem lesz a szeretkezésekből, már nem fogok gondolni rá napközben, hogy fontosabbak lesznek a barátok, fontosabb lesz a munka, és fontosabb lesz a lazálás, ami egyre jobban kitölti az életemet. Panni attól is tartott, hogy egyszer csak meggondolom magam, nem is akarom komolyan a gyereket, vagy ha akarom is, nem törődöm majd vele, vagy nem úgy, ahogyan azt Panni szeretné, a terhemre lesz, ha éjszaka felébred, nem akarom majd tisztába tenni, mert fontosabb lesz az alvás, nem akarok majd tanulni vele, a végén pedig egy gondtalan élet reményében eltűnök egy fiatalabb lánnyal. A nők feje tele van ilyen gondolatokkal. És én is tudtam ezt, de más tudni, mint aztán szembenézni vele: igen, megcsaltam, elveszítettem iránta az érdeklődésemet, elegendem lett a szeretkezésekből, már nem gondoltam rá napközben, de semmi sem volt fontosabb, sem a munka, sem a barátok, sem a lazálás. Megszűntek a régi fontosságok az életben, és azt vártam, hogy a helyükre majd új fontosságok érkeznek, amelyek sokkal értékesebbek lesznek, mint a régi fontosságok.

A házasság hétköznapiakból áll, sokszor banális, ócska, üres közhelyekből, komolytalan kérdésekből és komolytalan válaszokból, az ember vár a sorsdöntő pillanatokra, hogy majd azokban megmutathassa az értékeit, pedig az igazi értékeket a hétköznapiakban kell megmutatni, de mire az ember megmutatná az igazi értékeit, a házasság egyszer csak felbomlik, és mindenki azt kérdezi, *miért váltok*, pedig a házasságkötésénél kellene megkérdezni, hogy *miért házasodtok?*, de akkor senki sem kérdez semmit, mindenki gratulál, mindenki puszkilokzik, mindenki rázza a kezeket, sok szerencsét kíván, *néha nehéz vizeken fogtok hajózni*, mondta az anyakönyvvezető, de senki sem tud megoldásokat, senki sem tudta megmondani, hogy akkor, ott, a nehéz vizeken hogyan kell kormányozni, és akkor nem is arra

gondol az ember, hogy milyen vizeken fog hajózni.

A házasság része a megoldási kényszer, megoldási kényszer nélkül viszont nincs házasság. Ha nem vigyázunk, csupa szürkeség és unalom. Ez volt a házasságom közepe.

– Kellene neked egy tisztességes munkahely – mondta gyakran Panni.

– Nem értek semmihez – feleltem. – Csak a tanításhoz.

– Írjál könyvet. Találj ki egy új filozófiát. A nagy filozófusok is így csinálják.

Mi sem egyszerűbb ennél. Attól is félttem, hogy Lili néni is egyszer csak beszélni szeretne majd velem arról, hogyan is képzelem el az életemet, és nem tudtam volna válaszolni neki. Mert a kérdések nem úgy érkeznek, hogy válaszok is érkeznek hozzájuk.

Filozófiát kell kitalálni. Ha meg akarok felelni magamnak és a családomnak, akkor filozófus leszek. Láttam is egy négyszáz oldalas könyvet egy antikváriumban, egy amerikai filozófus írta, az volt a címe, hogy *A szagok filozófiája*, igen, gondoltam magamban, valami ilyesmi kellene nekem is, és akkor jókedvem is támadt, látszólag mi sem könnyebb annál, mint négyszáz oldalt írni a szagokról, különösen, ha az ember felidézi a szolnoki személyvonatok végéjének hangulatát, de mire hazaértem, minden jókedvem elpárolgott, és úrrá lett rajtam a kétségbeesés. Soha nem leszek filozófus.

Éppen ebbe a megfelelési kényszer okozta válságba kerültem, amikor Révész Zsigmond meghalt. Azt mondta, hogy egy konferenciára utazik, Szegedre, még hozzá nagyon fontos konferenciára, amin ő is komoly szakmai beszédet mond, napokon át készült rá, gondosan csomagolt, pusztát adott Lili néninek, azt mondta, hogy nagyon hiányzik majd neki, Pannit is felhívta, hogy elköszönjön tőle, ahogy egy gondos apuka az ilyesmit csinálni szokta, Panni pedig sok sikert kívánt neki, ahogyan egy szerető kislány az ilyesmit soha nem mulasztja el, Révész Zsigmond azonban nem Szegedre ment, és nem hivatalosan, nem konferenciára, hanem a szeretőjével töltötte a hétvégét egy balatoni szállodában, ami úgy derült ki, hogy ott halt meg. Éjszaka kiment a fürdőszobába, rosszul lett, és megállt a szíve. A szeretője hívta a portást, a portás a mentőket, a mentők Lili nénit, Lili néni pedig Pannit.

– Mit keresett apa a Balatonnál? – kérdezte Panni. Hajnali három óra volt, ott álltam mellette, amikor telefonált, a Böszörményi utcai lakás nappalijában.

– A szeretőjével volt – felelte Lili néni szenttelenül. És akkor mindenkinek mérhetetlen csalódást kellett volna éreznie, de senki sem érzett mérhetetlen csalódást. – Tudtam róla. Ilyen ember volt.

Nyilván mégsem volt akkora megfelelési kényszere, mint nekem.

A temetésen híres orvosok és művészek is voltak, diákok, aki sokat köszönhettek neki. Ott volt a temetőben Selbach Pali is, nem az első sorban, csak valahol hátul, onnan pislantott egyet rám is, *mintaférj volt, és mintapa*, ezt mondták Révész Zsigmondról a temetésen, Lili néni ott ült egy széken, a koporsó mellett, és fogta Panni kezét, akkor már mi is tudtuk, hogy csak egy nagy hazugság volt az egész tisztességesdi, a megfelelés és a meghitt családi élet, az aggodás, a gondoskodás.

De azután soha nem beszéltünk róla sem Lili nénival, sem Pannival. Miért is beszéltünk volna?

Negyvenéves voltam, éppen a rendszerváltás idején. 1989 ősze volt, a rendszerváltásnak nevezett történelmi pillanatban. Nem sokan tudták, hogy mi lesz, akik pedig tudták, azok sem

értették. Azt gondolták, hogy ha a szovjetek elmennek, minden más lesz. Minden jó lesz. Azt sem tudtuk pontosan, hogy ez most a rendszerváltás. De hát nem is csoda. Aztán egyszer csak változott minden. Most majd mindent lehet, ezt gondolta mindenki, sokan hittek, persze, a pártban, meg hittek a szocializmusban, de éppen csak annyira, amennyire a saját érdekeiknek az megfelelt, azt gondolták, ahogyan mindenki azt gondolta, hogy ez elég, igen, ez pontosan elég ahhoz, hogy a szocializmust működésben tartsák, azért maradjon meg ez a kényelem, ez a biztonság, ez a középszerűség, maradjanak az alacsony árak, az ingyenes iskola és orvosi ellátás, és sokan mondták is, hogy persze, mindez maradni fog, aztán elkezdtek feselni a szálak, elkezdett szétesni az, amiről azt hitték, hogy soha nem eshet szét, elkövetkezett a rendszerváltásnak nevezett fordulat, az omladozó házból azok menekültek ki először, akik tudták, hogy omlani fog, és ők azt is tudták, hogy hogyan kell okosan és tudatosan menekülni, azok pedig, akik az utolsó pillanatig tartották a támfákat, bent rekedtek, és senki sem segített rajtuk, akik korábban kommunisták voltak, azok most demokratáknak vallják magukat, de hát mi mást tehetnének, a huszadik századi Magyarországon soha nem voltak igazodási pontok, nem voltak politikai elvek, az emberek csak sodródtak az áramlatokban, mint értéktelen tárgyak, amelyek után nem kap oda senki, ha viszi a víz, nem volt becsülete a nagy tetteknek, csak az ügyességnek, annak, hogy a megfelelő pillanatban éppen a megfelelő helyen kell állni, jó osztálytársakkal kell egy iskolába járni, *emlékszel, én is ott voltam*, nem a személyiségek szabják meg a történelem menetét, hanem a történelem menete alakítja ki a személyiségeket, azért ez sem igaz így, ahogyan kitalálták, mi mindnyájan részesei voltunk annak a körtáncnak, amit Kádár-korszaknak neveztek, mindenkinek volt vagy van valami köze hozzá, akár vele, akár ellene, innen indul minden, és ettől számítunk mindent, ez az egyetlen politikai rendszer van, amit ismerünk, nincs menekvés, bármennyire szeretnénk is, persze hogy minden politikus megvesztegethető és csaló, de hát mégis, mit vártál, gondolj Pál apostolra, fiatalkorukban sokat beszéltek erről a Saulus nevű alakról, aki elvakult, esküdt ellensége volt Jézus követőinek, és éppen úton volt Damaszkusz felé, amikor egy mennyei fény jelent meg neki, szótartot hallott valakitől, aki saját bevallása szerint maga Jézus volt, ezután pedig a keresztények korábbi üldözőjéből, nem kis részben a saját életének megmentése érdekében, egyszerre az evangélium elszánt hirdetője lett, így van ez, akkor mindenki hirtelen Pál apostol lett, mindenki, aki szorgalmasan építette a szocializmust, ott megy vele a damaszkuszi úton, és mindnyájan meglátják a mennyei fényt, üzen nekik a demokrácia, amelynek lelkük mélyén mind a követői voltak.

Váradi Kornél akkor a minisztériumban dolgozott, főosztályvezető lett, ő hívott fel telefonon.

– Te leszel az igazgató – mondta.

– És mi lesz Jaklanddal?

– Jakland egy mocskos kommunista. Kirúgjuk.

A Saulus nevű alakra gondoltam, aki éppen úton volt Damaszkusz felé.

– De jó szakember.

– Te is jó szakember vagy.

– Velem ez a Jakland mindig rendes volt.

– Ez most nem érdekes. Változó időket élünk – felelte Váradi Kornél, és letette a kagylót. Nem volt hosszú beszélgetés, nem ilyennek képzeltem azokat a beszélgetéseket, amikor kinevezik az embert igazgatónak.

És Jakland Gézát másnap csakugyan behívták a minisztériumba, és megmondták neki, hogy már nem ő az igazgató. Nem mondtak semmi mást, ő sem kérdezett semmit, okos és tapasztalt tanár volt, tudta, hogy ilyen helyzetekben nem érdemes kérdéseket feltenni, ezért azt sem kérdezte meg, hogy ki lesz az új igazgató, mert már úgyis mindenki tudta, hogy ki lesz.

– Azért van némi lelkifurdalásom – mondtam este Panninak.

Ő nem felelt semmit. A lelkifurdalás a gyengék érzése. Most olyan világ van, hogy senkinek sem szabad lelkifurdalást éreznie. Aztán, később, annyit mondott, hogy bízzak jobban magamban.

Vajon mit csinál egy iskolaigazgató?

– Ki kell dolgozni a stratégiát – mondta erre Váradi Kornél. – Ez a te dolgod. Minél érthetlenebb a stratégia, annál jobb igazgató leszel.

Mit csinál az igazgató? Alapelveket rögzít. Ez a legfontosabb. Lelkiismeretesség és emberség. Ez mindig legyen jelen a döntéseimben. Öröm a munkában és a tanulásban is. Életörömöt, bizakodást, kiegyensúlyozottságot kívánok mutatni a munkatársaimnak. A jövőért érdemes tanulni, tenni és hinni benne. Pozitív hozzáállás. Az elismeréseket kinyilvánítom, kellő időt biztosítok a munkához, a munkatársakat bátorítom. Igazgatás vagy vezetés: inkább vezetés. Az emberek nem igazgatásra, hanem vezetésre vágnak. Az abrak mindig hatásosabb az ostornál. Ha mindenáron kényszeríteni akarok valakit, akkor legelőször magamat kényszerítsem. Kényszerítés nélküli, hatalmi szó nélküli lehetőségeket keresek a vezetői munkában. Demokratikus beállítottság. Hiszek a kollektív bölcsességben, a több szem többet lát elvében, a többféle gondolkodás és hozzászólás árnyaltabb megoldásokat eredményez. Vállalom a kollégák korrekt tájékoztatását, véleményük kikérését és meghallgatását, a döntésekkel járó felelősséget. Fegyelmezettség. Cselekedeteimben a szavak és a tettek egységét követem. Függetlenítem magam a pillanatnyi hangulati befolyásoltságtól. A felállított követelményeket magamra nézve különösen betartandónak tekintem. Kellő rugalmasság. A felmerült problémákat átlátni, meglátni a veszélyeket, és a helyzetnek megfelelő gyors változtatásokat eszközölni. Mindig célirányosan haladni. A vezetői munkában a munkatársak és önmagam számára vállalható, követhető, teljesíthető, mérhető, az egyént fejlesztő és vonzó célokat tűznék ki. A jól átgondolt feladatot és a terveket már könnyebb megszervezni, lebonyolítani. A döntések meghozatalában a gyermekek mindenkifelett álló érdekeit teszem az első helyre. A feladatok elvégzéséhez csapatot kell építeni. Igyekszem lelkiismeretes, szorgalmas és elhivatott emberekkel körülvenni magam. Nem törekszem a készen kapott állapot elérésére, meggyőzni, fejleszteni és ösztönözni szeretném a munkatársaimat. Többet hozni ki munkatársainkból, mint amire magukat képesnek tartják. Mindenki a számára testhezálló feladatban tud magas színvonalon teljesíteni. A feladatok kiosztását ellenőrzés is kövesse.

Ezt a mondatot különösen szerettem. Minél általánosabb egy meghatározás, annál nehezebb számon kérni.

A befektetett energiával összhangban hosszú távra fogalmazom meg a célokat. Keresem az alternatív megoldásokat, az iskolaigazgatás nem merülhet ki a pillanatnyi akadályok leküzdésében. Az állandó naprakészség feltétele a stratégiában gondolkodás. Sikeres és jó időgazdálkodás. Több feladat, program futhat egyszerre az iskolában. Így is van nap mint nap. Sikerességük a feladatmegosztáson, a tudatosságon múlik. Rend és átgondoltság a tanításban, a tanügyi munkában, a délutáni foglalkozásokban, a szüneti ügyeletben, a napközis munkában, a technikai dolgozók munkájában és a felelősségek, hatáskörök tisztázásában. A motiválás művészete. Az iskolai szereplők differenciált szükséglet-hierarchiáját figyelembe véve

alakítanám ki az ösztönzési rendszert. Ez természetesen nem csak anyagi természetű lenne, a pénznél is fontosabb, ha figyelnek az ember munkájára, és ha figyelembe veszik a véleményét, érzi, hogy törődnek vele.

Igen, azt hiszem, jól sikerült.

Alapvetően ki kell baszni a gyerekekkel, ez az iskola és a pedagógia lényege. A szülők is ki tudnának baszni, de nincs rá idejük, ezért találták ki az iskolát. A gyerekek meg azt mondják, hogy készüljenek az életre, ahol ugyanez vár rájuk.

Várad Kornél egy héttel később eljött a gimnáziumba, összehívta a tanárokat, és bejelentette nekik, hogy én leszek az új igazgató. Azt mondta, hogy kiváló tanár vagyok, szeretem a gyerekeket, és mindenki példát vehet rólam. A tanárok gratuláltak, mert mást nemigen tehettek. Aztán mi ketten Váradival bementünk az igazgatói irodába, elővettem a szekrényből a konyakosüveget, és koccintottunk.

– Mi ketten tudjuk, hogy nem vagy jó tanár, nem szereted a gyerekeket.

– Akkor miért én lettem az igazgató?

– Mert kell egy állás Pentik Lindának. Nevezd ki igazgatóhelyettesnek. Történelmet tanít majd. Holnap munkába áll.

Világos, feleltem. Mert mást nemigen tehettem. Esetleg elővehettem volna a jellememet, amit már régen nem használtam.

Panni egyszer csak azt mondta, hogy válni akar. Ültünk otthon, a Böszörményi úti lakásban, látszólag minden rendben volt, de azt már megtanultam, hogy a dolgok akkor mennek a legrosszabbul, amikor látszólag a legjobban mennek.

– Válni szeretnék – ennyit mondott.

Mit lehet felelni az ilyen tömondatokra?

– Talán Selbach Pali? – kérdeztem álnaivan. Tudhattam, hogy Selbach Pali már a múlt.

– Ugyan már – felelte Panni azzal a lenézéssel, ami a nőket jellemzi, ha egy férfi ostobaságot kérdez tőlük. Túl volt ő már azon. *Ugyan már, Selbach Pali*. Hogyan is gondolhattam erre? Amúgy is már minden más szó felesleges lett volna. Panni rám unt, mert nem tudtam, hogy mi az a házasság. Sok férfi sem tudja, de a feleségük ezért nem un rájuk. Panninak azonban már volt valakije, Béninger Náci, egy fakereskedő, akivel rövidesen Mexikóba utaznak.

– Gazdag?

– És szórakoztató. Vele még lehet beszélgetni. Rájöttem, hogy a világ tele van olyan emberekkel, akikkel nem lehet beszélgetni, és te is ezek közé tartozol.

– Megtarthatom a lakást? – kérdeztem. Más helyzetben biztosan rosszul esett volna ezt kimondanom, de akkor csak azzal foglalkoztam, hogy nem lesz hol laknom. Biztosan el is sápadtam. Ez volt a *szeretném-megtartani-a-lakást* szorongás. Negyvenéves voltam, semmim sem volt, és akkor már az is nyilvánvaló volt, hogy semmim sem lesz.

Elváltam Pannitól, egyedül maradtam. Jó is volt egyedül élni, nem is értem, miért félnek az emberek az egyedüllétől. Hétségén nem csináltam semmit, ha úgy tartotta a kedvem, egész

nap ágyban voltam, vagy ültem az erkélyen, rádiót hallgattam, vagy főztem valami olcsó és ehetetlen ebédet, bort ittam utána, amitől kellemesen elálmosodtam, senki sem szólt rám, senki sem adott utasításokat, senki sem mondta, hogy hogyan öltözzek, hogy hogyan borotválkozzak, hogy legyen jókedvem. Önmagam lettem. Vagy az lettem, amit önmagamról gondoltam. Belenéztem a tükörbe és önmagamot láttam. Aztán összejöttünk Fábos Rozival. Huszonöt éves volt, tetszett nekem, moziba jártunk, meg sétálni. Valójában azonban nem akkor ismertem meg, amikor járni kezdtünk, mert ő is tanerő volt a gimnáziumban, már évek óta *kolléga* a testületben, korábban éppen csak köszöntünk egymásnak, rajzot tanított és művészettörténetet, de aztán egyszer csak összejöttünk. *Mit tudunk? Mit kell tennünk?* Nem jó, ha egy tanár a tanítványaiba szerelmes, vagy összejön egy munkatársnőjével, de hát az én életem ilyen ballépések sorozata volt. Rozi egyszer csak feljött hozzám, a Böszörményi útra, megittunk egy üveg vodkát, együtt aludtunk, odaköltözött hozzám, de ez sem igaz így, néha aludt csak ott, két magányos és ostoba ember egymásra találása, pontosabban az egymásra találás kísérlete, ahogyan minden emberi kapcsolat kezdete kísérlet, mert ez volt, semmi más, okos lány volt, művelt, és tele volt elképzelésekkel, néha jókedvű, néha szomorú, akárcsak én, közben ivott és cigarettázott, de hát mindenkinek vannak szenvedélyei, és az ember nem szól bele más ember szenvedélyeibe. Minden hét végén eltűnt, igen, csak erre várt és erre készült, a péntek estére, a *barátaimmal vagyok*, mondta, mintha ez lenne a természetes, de soha egyetlen barátját sem ismertem, és nem is akarta, hogy megismerjem őket, többnyire csak vasárnap este került elő, megviselten, összetörten, mosdatlanul, izzadság- és férfiszagúan, néha még a harisnyája és a szoknyája is szakadt volt, igen, átmulattuk az éjszakát, ismerte be, igen, fiatal vagyok, *élni szeretnék*, aztán megfürdött, és lefeküdt aludni, már nem is lehetett vele beszélni, és én nem is akartam vele beszélni, *na és, volt valami?*, ezt azért időnként megkérdeztem álszent módon, mint akiben van is érdeklődés, de nem voltam kíváncsi a válasza, *megbasztak?*, ezt kellett volna kérdezniem, de hát ez a kérdés is olyan banális, nem fejezi ki a lényegét, csupán a felszínes kíváncsiságomat elégítette volna ki, és amúgy is tudtam a választ, mert csak rá kellett nézni Rozira, oda volt írva a szemébe, hogy mi történt, amúgy pedig nem történt semmi különös, Rozi persze tagadott, ahogyan a lányok ilyen helyzetekben tagadni szoktak, rázta a fejét, *csak a barátaimmal voltam*, felelte, én pedig belenyugodtam, élni, micsoda ravasz és hazug általánosítás, az élet, ez mindenre magyarázat, és végül is, mi közöm volt hozzá, együtt élünk, de nincs mindenben közünk egymáshoz, aztán egy szombat éjszaka a barátaival annyit ittak, hogy a mentők kórházba vitték, engem hívtak telefonon hajnalban, *maga a legközelebbi hozzátartozó*, éltek még a szülei is, vidéken, már évek óta nem is beszéltek egymással, *igen, én vagyok*, ott, egy rideg, üres, barátságatlan folyosón vártam meg, amíg befejezik a vizsgálatokat, *sokat ivott, kokaint is találtunk a szervezetében, és meg is erőszakolták*, mondta másnap reggel egy fiatal, szemüveges orvos, Berger doktor, olyanféle férfi, akiről első pillanatban látszik, hogy lelkiismeretes, vagy csak azt a látszatot akarta kelteni, hogy lelkiismeretes, az orvosok ehhez nagyon értenek, hogy hogyan kell lelkiismeretesnek látszani, ezt meg honnan veszi, támadtam rá, ugyan uram, felelte ő természetes hangon, egyszerű rutinvizsgálat, alkohol, kábítószer és erőszak, itt kell tartanunk megfigyelésre, *persze*, ott ültem a kórház folyosóján, a padon, átkoztam magam, amiért erre kényszerültem, miközben legszívesebben sorsára hagytam volna, el is határoztam, hogy szakítok vele, megígértem az orvosoknak, hogy vigyázok rá, csak engedjék haza, keserves helyzetben van a barátnője, állította Berger, amikor kimentünk az utcára, hogy elszívjon egy cigarettát, megköszöntem neki, hogy segíteni próbál, szívesen segíték, felelte ő, megadta a telefonszámát is, aztán visszament az épületbe. A kokain miatt a kórház kötelességszerűen értesítette a rendőrséget, a rendőrség kötelességszerűen értesített engem, mint a legközelebbi hozzátartozóját, egyszersmind munkahelyi főnökét, nekem meg kellett jelennem a kerületi kapitányságon, ahol figyelmeztettek, hogy Rozit azonnal fel kell függesztenem a tanári állásából, ez természetes, feleltem, de egyáltalán nem volt természetes, Rozi másnap is csak annyit mondott, hogy nem emlékszik

semmire, sokat ivott, ezt beismerte, igen, szívtak is egy keveset, de ez még nem azt jelenti, hogy vége az életének, és ha nem engedem tanítani, akkor öngyilkos lesz, és elő is vett egy kést a fiókból, és a torkához szorította, *ugyan már*, mondtam, de egyáltalán nem voltam biztos abban, hogy nem teszi meg, azt csinálsz velem, amit akarsz, felelte Rozi, különös, hogy ő volt megsértve, de azután arra kért, hogy maradhasson, megfogadta, hogy nem iszik többet, délutánonként festészeti önképzőkört vezet a gimnáziumban, amire korábban nem volt hajlandó, és én meg is nyugodtam, mert tanított, és látszólag nem is volt vele semmi baj, a szakkört is vezette, de egyik délután láttam őt a Marczibányi téren, egy ház falának támaszkodva, amint egy fiatal fiúval csókolózott szenvedélyesen. Este volt, amikor hazajött.

– Ki volt ez a fiú? – kérdeztem tőle. – Talán az, aki megerősakolt, vagy esetleg ő lesz a következő?

– Milyen fiú? – csak nők tudnak így kérdezni. Ilyen ártatlan-visszagyanúsítással.

– Láttalak vele a Marczibányi téren – mondtam látszólag higgadtan. Meg kíváncsi is voltam. Hogy most mit mond. – Éppen csókolóztatok.

– A barátom – mondta Rozi közömbösen.

– És lefeküdtél vele? – kérdeztem.

– Persze – felelte természetes hangon Rozi, mint akinek fogalma sincs arról, hogy ezzel milyen végtelen fájdalmat okoz nekem. – És nem csak vele, de a többiekkel is.

– Milyen többiekkel?

– A barátaimmal. Aki akarja. Nekem mindegy, hogy kivel fekszem le. Nem nagy dolog. Te is basztál fiatal korodban eleget, nem? És én sem kérdeztem, hogy kikkel. Azért, mert együtt lakunk, nem kell minden lépésemről beszámolnom, remélem.

Volt a hangjában valami valószínűtlen, ártatlansággal vegyes bántó arcátlanság, ahogyan a szavakat egymás után kimondta. És akkor megpofoztam. Lelkifurdalást is éreztem, soha nem hittem volna, hogy képes leszek megütni egy lányt, aki a szeretőm is, de mégis képes voltam rá. És most persze csodálkozom, hogy baj van az idegeimmel.

Igen, baj van. Mindegyik idegemmel baj van: éjszaka aggodalmakra ébredek, túlaggódok olyan dolgokat, amelyeket nem kellene túlaggódni, túlreménykedek olyan dolgokat, amelyekben nem kell reménykedni, azután túlkiábrándulok, amikor elég lenne a rendes kiábrándulás, hinni kezdek olyan dolgokban, amelyeket nem tudok megvalósítani, feladom a reményt könnyű ügyekben, elveszett az egyensúlyérzésem, könnyen hiszek illúziókban, de nem hiszek tényekben.

De hát mást tehettem volna?

Mi történt? Mi történt pontosan? Ezt kérdezik sokszor az ügyészek és az ügyvédek is.

Mindenki ezt szeretné tudni. Látszólag egyszerű kérdés, csak az események sorrendjét kellene pontosan felidézni, valójában azonban nagyon nehéz rá felelni. Mert soha nem lehet pontosan tudni, hogy mi történik, és azt sem lehet tudni, hogy ami történt, az másképpen is történhetett volna. Akkor úgy éreztem, én is hibás vagyok abban, ami most történik, és nem szerettem ezt az érzést. És nem is ismertem a mélységeit. Mindnyájan azt hisszük, hogy ismerjük az érzékek és a tények világát, és akkor egyszerre elkövetkezik egy pillanat, ami fontos lesz az életünkben, és persze minden fontos pillanat váratlanul érkezik, akkor felismerjük, hogy milyen keveset

tudunk, és milyen készületlenek és kiszolgáltatottak vagyunk, ahogyan én is kiszolgáltatott voltam, amikor apa meghalt, nem történt váratlanul, beteg volt, és én már nem is szerettem, nem ragaszkodtam hozzá, felesleges tehernek érzem az életemben, amitől már szabadulni kellene, a kórházban csak nézett maga elé, nem evett, nem akart gyógyulni, feladta, meg akart halni, és én is tudtam, hogy meg akar halni, azt gondoltam, hogy fel is készültem rá, de mégis, az a nap, amikor megtudtam, amikor telefonáltak, *őszinte részvétem*, akkor úgy éreztem, fájni fog, vagy érzek valami mélységes hiányt, ahogyan könyvben olvastam efféle érzésekről, de nem éreztem más, mint megkönnyebbülést, amiért megszabadultam valamitől, amire nem volt szükségem, nem, nem volt sem sajnálat, sem önsajnálat, ami rátör az emberre, azt hiszi, tudja, milyen az, mert olvastam róla, meg láttam embereket, akiknek ilyen fájdalmai voltak, ám még soha nem éreztem a végtelenségét, hogy nem áll meg, és nem vonul vissza egy ponton, hanem egyre keményebben és elszántabban veszi birtokba a testet.

Rák. Ez a neve.

Majd megtudod, ha a gyereked.

Kokaint is találtak Rozi szervezetében.

És én? Semmit sem vettem észre? Vagy semmit sem akartam észrevenni?

Berger aznap ügyelt a klinikán, volt ideje beszélgetni. Rágyújtott. Sajnálom, mondta, én cigarettafüggő vagyok. Kinyitotta az ablakot. Vékony, sápadt, borostás arcú fiú volt, úgy festett, mint aki nem alszik eleget. Végighallgatta, amit elmondtam Roziról, nem szólt egy szót sem, az arcán sem látszott semmi, hogy meglepődött volna esetleg, már majdnem az volt az érzésem, hogy nem figyel. Csak ült a széken, én meg ott álltam vele szemben. Igen, mindnyájan függünk valamitől, mondta Berger, vagy valaminek a hiányától, dicséret, szeretet, pénz, ostoba érzések és gátlások, mindnyájan, lehet alkohol, cigaretta, keressük a helyünket az életben, és nem mindenki tud válogatni az eszközökben, ennyi az egész, de a legnagyobb hajtóerő a boldogság keresése és menekülés a fájdalom elől. Hát így jutottunk el a heroinhoz. Ne gondold, hogy véletlenül, nem, az emberiség mindent megtalál magának, ami tönkretetheti.

Először Heinrich Dresen német gyógyszerész izolálta 1898-ban. Olyan anyagot akart találni, amely rendelkezik a morfium fájdalomcsillapító hatásával, de nem okoz függőséget. A dolog első fele sikerrel járt, mert a heroin kétszer-háromszor erősebb fájdalomcsillapító a morfiumnál, az utóbbi viszont nem. Az is igaz, hogy a heroinban eleinte a morfinizmus gyógyszerét látták, azonban a heroinfüggőség ugyanúgy kialakul, ha nem gyorsabban. Szexuális hajtóerő és élvezeti pótlék. Gondoltad volna? A szervezetben puha melegség árad szét, a végtagok elnehezülnek, a száj kiszárad. Szédülés és esetleg hányás is jelentkezhet, a pulzus és a légzés gyengül. Az intravénás befecskendezés kelti a leggyorsabb és legerőteljesebb eufóriát. Mit érez? Mitől jó? A világ középpontjában van, senki sem bánthatja, ezért megszűnnek a depressziós érzései. Csak ez számít? Igen. A heroin nem okoz szükségszerűen agykárosodást hosszú távon, és a szellemi leépülés sem következik be törvényszerűen, ugyanígy erőteljesen csökken vagy megszűnik a fájdalom és a fájdalomra való reagálás is, és általános álmoság, letargia uralkodik el a heroin használóján. Csökken vagy megszűnik a szorongás, a félelemérzet. A heroin csökkenti a szexuális késztetést, az éhséget és az agresszív viselkedést.

A valóság zavaros, homályos Dalí-festménnyé válik.

Mint az Elfolyó Idő Nyomában.

Ez nekem is a kedvenc festményem, feleltem.

Nem baj, nézett rám Berger Pali, ez semmit sem jelent, az időélmény zavara mindnyájunkban benne van. Sokszor érezzük, hogy az idő „lelassul”, a külső és a szubjektív idő szétválk, ugyanígy a testsémában is beállhatnak percepciók változások: a személy – esetleg a testnélküliség élményével – mintegy leszakad a külvilágról, kizárja azt. Sőt, akár saját magát is képes kívülről szemlélni, a világ megszűnik létezni, a dolgok nélkülünk is mennek tovább, de hát vajon nem ez-e az igazság? Szeretnénk is benne lenni a dolgokban, meg szeretnénk kívül is maradni. A heroin hatása csodálatos: az első időkben eufóriát, boldogságot és fájdalommentességet okoz, a függőség azonban éppen ezért gyorsan bekövetkezik. A tolerancia kialakulásával a megszokott adagok a megszokott módon adagolva már nem váltják ki a kívánt eufóriát. A heroinistának vagy növelnie kell az adagját, vagy át kell térnie a legintenzívebb élményt nyújtó – és a legveszélyesebb – intravénás droghasználatra.

Berger Pali valósággal élvezte a mesét.

– És az igazi veszedelem a következő mámor utáni szenvedélyes vágy. Ilyen kielégületlenségi időben a józan ész törvényei többé nem érvényesek számára, az áldozatok eltékozzák a vagyonukat, vagy ha már semmijük sem maradt, habozás nélkül letérnek az egyenes útról, semmi sem állíthatja meg őket – újabb cigarettára gyújtott. – Sokan visszajönnek ide abban a reményben, hogy tőlünk kaphatnak gyógyszereket.

– Mi lesz, ha Rozi is visszajön?

– Segíteni fogok rajta – Berger Pali a távolba nézett, mintha hirtelen meglátott volna valakit, aki hozzá jött, hogy gyógyszereket kérjen.

Felálltam, megnyugodtam, csendben mentünk végig a folyosón.

– Valamit tenni kell érte, és ezt mindketten tudjuk – mondta Berger Pali a klinika lépcsőjén. A különbség kettőnk között az volt, hogy ő már tudta, mit fog tenni, és azt is tudta, hogy én nem tudok tenni semmit. Ezt nevezik úgy, hogy egyik ember becsapja a másikat. Mindenesetre megnyugodtam.

Már beesteledett. Kezet fogtunk, gyalog indultam el az Üllői úton.

Az én életem mindig is csupa emelkedés és süllyedés volt, most éppen a süllyedés szakaszában tartok, ennél mélyebbre valószínűleg nem süllyedhetek, lényegében tehát ott vagyok, ahol mondtam, a béka segge alatt, ahol nem jó lenni és az sem biztos, amit sokan gondolnak, hogy onnan csak felfelé vezet az út. És az ember még azt is gondolná, hogy ilyenkor azok, akik nincsenek a béka segge alatt, majd segítenek azoknak, akik ott vannak, de ez nem igaz. *Quem felicitas amicum fecit, infortunum facie inimicum.* Akit a szerencse a barátoddá tesz, a szerencsétlenségben ellenséged lesz. Ilyen volt nekem Berger. És jobb is, ha az ember számol ezzel. Ha még lesz valaha irodám, ezt teszem ki a falra. Ennyi volt a filozófiám. Ennyit értettem meg az életből.

Hajnalban Berger telefonált.

– Rozit bevitték – csak ennyit mondott.

– Nem értem – feleltem. Az órára néztem, fél négy volt.

– Túladagolta magát. A János kórházban vagyunk.

– Indulok – feleltem.

Berger a kórház folyosóján ült, a padon.

– Mi történt? – kérdeztem, amikor végre odaértem, és megtaláltam őket. Milyen kórházzzag van, erre gondoltam.

– Nem tudott leszokni róla – de nem nézett rám.

– Hogy került ide?

– Én hoztam be. Ugyanis együtt voltunk.

Először nem értettem. De mindig ez volt az én bajom, hogy először sok mindent nem értek. Rozi egyedül feküdt egy kórteremben. Sápadt volt, vértelen, a szeme csukva. Megfogtam a vékony csuklóját. Hideg volt a tapintása, mintha műanyagból lenne. Mi lesz most? Meghal? Életben marad? Mi lesz, ha életben marad? Mi lesz, ha értelmi fogyatékos lesz? Ki vigyáz majd rá?

Elég volt a látványból. Végül is, semmi közöm hozzá.

– Mondtam. Nem tud leszokni róla – mondta akkor Berger. – Borzalmas elvonási tünetei vannak. Az is lehet, hogy meghal.

– Együtt voltál Rozival? – Nehezen szántam rá magam erre a kérdésre.

– Igen – egyenesen a szemembe nézett, mint aki nem fél senkitől. De miért is félt volna?

– Lefeküdtél vele?

Olvastam valahol: az ember egész életében tanul, mégis tudatlanul hal meg. Én vagyok erre a legjobb példa.

– Prostitúált volt – felelte Berger. Olyan közömbösen és hidegen beszélt, mint Lili néni, amikor Révész Zsigmond meghalt. – Jobb ha tudod. És jobb lett volna, ha korábban tudod. Bejött hozzám, a kórházba, mindent megtett egy kis kokainért. Mindent.

Nem, fogalmam sem volt róla.

– Narkóért bárkivel lefeküdt – folytatta, közömbösen, mintha mi sem történt volna. És csakugyan, gondoltam, mi sem történt. Rozi élete ment rá. De hát tudtuk mi ezt már. – Nem csak velem. Mindenkiel. Rozi mondta. És nekem nem hazudott. Azt mondta, én vagyok az utolsó lehetősége, ha én nem adok neki, akkor majd fillérekért fog baszni mocskos, külvárosi alakokkal kapualjakban. Én kértem, hogy hagyja abba, de tudtam, hogy nem tudja.

Felállt, kávéhozott, műanyag pohárban. Híg kávé volt, íztelen. Hallgattunk egy ideig.

– Tegnap este feljött, azt hittem, hogy csak kefélni akar, de akkor már alig volt magánál. Egyszer csak kiment a fürdőszobába, és túladagolta magát. Amikor megtaláltam, a földön feküdt. Majdnem vége volt.

Ott ültünk délig csendben, akkor halt meg Rozi.

Kapcsolódó írások:

1. **Odze György: Belheimer-kór** Időben kel minden reggel, szeretett is időben kelni, de nála...
2. **Odze György: Miért nincsenek barátaid?** Jogos kérdés, mint minden kérdés. És egyszerű.
Mint minden kérdés,...

Cimkék: Odze György